

HANDLINGSPLAN FOR UNIVERSELL UTFORMING

(2018 - 2021)

Foto: Brynjar Gilberg

Innhold

1. Innledning.....	3
2. Visjon, verdier og samfunnsoppdrag	4
3. Hva er universell utforming	4
4. Politisk og lovmessig forankring.....	5
5. Fylkeskommunens roller og ansvar	6
6. Mål og strategier.....	7
7. Sektorovergripende tiltak	8
8. Sektortiltak	10
9. Definisjoner	18
10. Nyttige nettsider	19

1. INNLEDNING

Universell utforming er et satsingsområde i Nordland fylkeskommune for å sikre full deltakelse og likestilling for alle. Fylkeskommunen skal bidra til en utforming av nordlandssamfunnet som tar hensyn til hele livsløpet og mangfoldet i befolkningen og gir allmenne løsninger av god kvalitet. Det er god samfunnsplanlegging og god samfunnsøkonomi i å utforme felles løsninger for alle.

Mange mennesker er utestengt fra deltakelse i samfunnet fordi omgivelsene ikke er universelt utformet. Offentlige virksomheter skal arbeide aktivt og målrettet for å fremme universell utforming innen virksomheten. Det samme gjelder for private virksomheter rettet mot allmennheten. Universell utforming omfatter løsninger for bevegelse, orientering og miljø og utforming av funksjoner, tjenester, produkter og omgivelser.

Fylkesrådsleder Tomas Norvoll (Ap)

Universell utforming handler om likeverd og inkludering. Et viktig kjennetegn ved universell utforming er at alle kan bruke den samme løsningen. Universell utforming gir likeverdige forhold for alle innbyggere ved at alle bruker hovedløsningen. Alle bruker hovedinngangen, følger den vanlige passasjerstrømmen på buss og båt, benytter selvbetjeningsautomater og datautstyr. Universell utforming er både bra for den enkelte og bra for samfunnet.

Handlingsplanen skal bidra til universell utforming av fylkeskommunens virksomhet og tjenester. Nordland har lenge vært et foregangsfylke i arbeidet med likestilling av funksjonshemmede. Det skal vi være også i fremtiden.

Tomas Norvoll
fylkesrådsleder

2. VISJON, VERDIER OG SAMFUNNSOPPDRAG

Nordlands fylkeskommunes organisasjonspolitikk 2018 - 2022 er vedtatt i fylkestingssak 174/2017. Handlingsplanen for universell utforming skal bidra til å oppfylle visjonen, verdiene og samfunnsoppdraget som organisasjonspolitikken bygger på.

Visjon

Nordland: Sammen bygger vi attraktive og inkluderende samfunn!

Verdier

Fylkeskommunens kjerneverdier er tillit, åpenhet og lojalitet. Tillit er en fundamental verdi i alt vi gjør. Uten tillit vil hverken politisk ledelse eller forvaltningsorganer kunne fungere. Åpenhet og lojalitet er nødvendig for å bygge tillit. Avhengighetsforholdet er gjensidig.

Samfunnsoppdrag

Fylkeskommunens samfunnsoppdrag er å utvikle nordlandssamfunnet til beste for alle som bor i fylket, og gi et godt og likeverdig tjenestetilbud til alle innbyggerne. Sammen med kommunene, staten, frivillige organisasjoner og næringslivet skal vi skape attraktive og inkluderende lokalsamfunn.

3. HVA ER UNIVERSELL UTFORMING

I Likestillings- og diskrimineringsloven defineres universell utforming slik i § 17:

«Med universell utforming menes utforming eller tilrettelegging av hovedløsningen i de fysiske forholdene, inkludert informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT), slik at virksomhetens alminnelige funksjoner kan benyttes av flest mulig, uavhengig av funksjonsnedsettelse.»

Universell utforming handler om å oppnå et inkluderende samfunn der alle kan delta på så like vilkår som mulig. Dette innebærer at produkter og omgivelser utformes slik at de kan brukes av alle, uten behov for spesialtilpasninger.

Universell utforming innebærer et sterkere likestillingskrav enn det som ligger i begrepet tilgjengelighet for personer med nedsatt funksjonsevne. Tilgjengelighet kan oppnås gjennom spesielle løsninger, mens universell utforming forutsetter at hovedløsningen i seg selv dekker alle brukerbehov.

Heisene i fylkeshuset i Bodø er utstyrt med både taktil merking og blindeskrift

4. POLITISK OG LOVMESSIG FORANKRING

[Likestillings- og diskrimineringsloven](#) er den viktigste lovmessige forankringen av universell utforming. Diskriminering på grunn av funksjonsnedsettelse er forbudt. Offentlige og private virksomheter rettet mot allmennheten har plikt til universell utforming av virksomhetens alminnelige funksjoner, jf. § 17. Offentlige virksomheter skal arbeide aktivt og målrettet for å fremme universell utforming innen virksomheten, jf. § 19.

Universell utforming inngår i [plan- og bygningslovens](#) formålsparagraf og i byggteknisk forskrift. Her står krav til universell utforming av bygninger og uteareal sentralt. Loven gir også hjemmel til å fastsette forskrifter om oppgradering av eksisterende bygninger, anlegg og uteområder.

Plan- og bygningsloven sier følgende om **medvirkning**: «Enhver som fremmer planforslag, skal legge til rette for medvirkning. Kommunen skal påse at dette er oppfylt i planprosesser som utføres av andre offentlige organer eller private. Kommunen har et særlig ansvar for å sikre aktiv medvirkning fra grupper som krever spesiell tilrettelegging, herunder barn og unge. Grupper og interesser som ikke er i stand til å delta direkte, skal sikres gode muligheter for medvirkning på annen måte.»

[Lov om råd for menneske med nedsatt funksjonsevne](#): Kommunene og fylkeskommunene skal sørge for at mennesker med nedsatt funksjonsevne blir sikret åpen, bred og tilgjengelig medvirkning i arbeidet med saker som er særlig viktige for mennesker med nedsatt funksjonsevne. Kommunene og fylkeskommunene skal opprette råd eller annen representasjonsordning for mennesker med nedsatt funksjonsevne. Arbeidet for å sikre universell utforming er viktig i rådenes arbeid.

[Lov om offentlige anskaffelser](#) krever at oppdragsgiveren skal stille krav til universell utforming i offentlige kontrakter.

I tillegg vises det til krav og bestemmelser om universell utforming i:

- FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne
- Regjeringens handlingsplan for universell utforming
- Fylkesplan
- Regional kulturstrategi
- Handlingsplan for folkehelsearbeid
- Nasjonal transportplan
- Regional transportplan
- Forskrift om universell utforming av motorvogn i løyvepliktig transport mv.
- Forskrift om utforming og innretning av arbeidsplasser og arbeidslokaler

5. FYLKESKOMMUNENS ROLLER OG ANSVAR

Tjenesteyter og samfunnsutvikler

Nordland fylkeskommune har ansvar for universell utforming innenfor egne tjenesteområder, jf. §§ 17 til 19 i likestillings- og diskrimineringsloven. Fylkeskommunen har som en sterk samfunnsaktør i fylket et ansvar for å gjøre samfunnet tilgjengelig og tilrettelagt for alle.

Fylkeskommunens rolle som regional utviklingsaktør innebærer også å være pådriver og tilrettelegger. Gjennom rollen som regional planmyndighet kan fylkeskommunen være veileder og pådriver for at resten av nordlandssamfunnet legger universell utforming til grunn i sine planer og enkelttiltak. Som stor offentlig innkjøper har fylkeskommunen påvirkningskraft gjennom å stille krav til universell utforming av leveranser.

Fylkeskommunen forvalter betydelige økonomiske virkemidler og tilskuddsordninger. Gjennom å stille betingelser ved bevilgning av tilskudd kan fylkeskommunen bidra til bedre universell utforming av arrangementer, tjenester, tekniske løsninger, transport, miljø, bygg og utearealer. Fylkeskommunen kan også bidra til økt samordning og koordinering av offentlig innsats og virkemiddelbruk som fremmer universell utforming. Fylkeskommunen kan mobilisere aktører i Nordland til felles innsats for et mer universelt utformet samfunn.

Dør inn til Polarsirkelen videregående skole med både elektrisk døråpner, mulighet for rullestol og merking av glass for svaksynte

Sektoransvarsprinsippet

Nordland fylkeskommune har sju sektorer eller etater. Disse er utdanning, kultur-, miljø- og folkehelse, samferdsel (buss og hurtigbåt), fylkesveg og -ferje, næring- og regional utvikling, stab og økonomi. Sektoransvarsprinsippet er grunnleggende for gjennomføringen av tiltakene i handlingsplanen. Sektorene har ansvar for kompetansebygging, brukermedvirkning og gjennomføring av universell utforming på sine sektorområder.

Sektorene har egne budsjetter for sin virksomhet. I tråd med sektoransvarsprinsippet skal kostnadene med gjennomføring av handlingsplanen dekket innenfor budsjettet til de ulike sektorene i fylkeskommunen.

6. MÅL OG STRATEGIER

Overordnet mål

Handlingsplanen skal bidra til universell utforming av fylkeskommunens virksomhet og tjenester, slik at de tar hensyn til hele livsløpet og mangfoldet i befolkningen og gir allmenne løsninger av god kvalitet.

Benkebord med rullestolplass Foto: Tømm Jensen

Samfunns mål: Nordland fylkeskommune skal arbeide for at nordlandssamfunnet blir åpent og tilgjengelig for alle.

Effekt mål: Fylkeskommunens tjenester og virksomhet sikrer at befolkningen gjennom hele livet møter løsninger av god kvalitet.

Strategier

- Fylkeskommunen skal være pådriver for universell utforming i Nordland
- Fylkeskommunen skal planlegge, bygge, vedlikeholde og drifte etter prinsippene om universell utforming
- Handlingsplanens innhold skal gjenspeiles i fylkeskommunale planer og saksutredninger
- Handlingsplanen skal bidra til å styrke brukermedvirkning i fylkeskommunen
- Handlingsplanen skal angi konkrete mål og tiltak, både sektorovergrepene og for den enkelte sektor

7. SEKTOROVERGRIPENDE TILTAK

De sektorovergripende tiltakene skal sammen med sektortiltakene bidra til universell utforming av fylkeskommunens virksomhet og tjenester. Tiltakene skal gjennomføres i løpet av den fireårige handlingsplanperioden. Tiltakene er ikke oppført i prioritert rekkefølge.

Fylkeskommunen har etablert et tverretatlig team for universell utforming, uu-teamet. Målsetningen med uu-teamet er å oppnå god forankring i etatene og styrke fylkeskommunens arbeid med universell utforming.

NR	TILTAK	ANSVARLIG	GJENNOMFØRING
SEKTOROVERGRIPENDE TILTAK			
<i>Mål: Fylkeskommunens innsats for universell utforming er tverretatlig, samordnet og kunnskapsbasert.</i>			
SO 1	Sikre at lovkrav om universell utforming inngår i alle overordnede fylkeskommunale planer og utredninger.	Etatsjefene	Løpende
SO 2	I alle saksframlegg ved bevilgning av tilskudd skal det gjøres en eksplisitt vurdering om å stille krav til universell utforming	Etatsjefene	Løpende
SO 3	Arrangement og møter skal som hovedregel legges til hotell, møtelokaler og uteområder som er universelt utformet.	Etatsjefene og innkjøpstjenesten	Løpende
SO 4	Arbeid med universell utforming skal ivaretas i hver etat. I tillegg skal hver etat oppnevne fast medlem og varamedlem til fylkeskommunens team for universell utforming.	Etatsjefene	Løpende
SO 5	Det skal gjennomføres kompetansehevende tiltak for å styrke arbeidet med universell utforming i etatene.	Etatsjefene	2018-2021
SO 6	Konsekvenser for universell utforming skal omtales i eget punkt i saksutredninger.	Etatsjefene	Løpende
SO 7	Sikre at lovkrav om universell utforming følges ved offentlige anskaffelser.	Etatsjefene og innkjøpstjenesten	Løpende
SO 8	Sikre brukermedvirkning i saker som angår universell utforming i plan- og byggesaker og anskaffelse av fartøy. Utarbeide plan for koordinering og gjennomføring av brukermedvirkning i etatene.	Eiendomsseksjonen og samferdselsavdelingen	2019
SO 9	Samarbeide med brukerorganisasjonene om kompetanseheving for brukermedvirkere som benyttes av fylkeskommunen.	Eiendomsseksjonen og samferdselsavdelingen	2019-2021

NR	TILTAK	ANSVARLIG	GJENNOMFØRING
SO 10	Bygninger, lokaler og uteområder som fylkeskommunen eier, leier eller gir tilskudd til skal være universelt utformet.	Eiendomsseksjonen	2018-2021
SO 11	Etater og enheter skal ha en kontaktperson som sørger for at mangler og avvik innen universell utforming meldes til eiendomsseksjonen.	Etatsjefene	Løpende
SO 12	Det skal utarbeides årlig rapport til fylkestinget om oppfølging av handlingsplanen for universell utforming.	Etatsjefene	Løpende
SO 13	For å skape bevissthet rundt temaet skal universell utforming være tema på minimum to personalmøter hvert år.	Etatsjefene og enhetslederne	Løpende
SO 14	Sikre at fylkeskommunens dokumenter følger lovkrav om universell utforming.	Kommunikasjonstjenesten og dokumentasjons-senteret	2018
SO 15	Kostnader med gjennomføring av tiltakene i handlingsplanen skal innarbeides i etatenes budsjetter.	Etatsjefene	Løpende

8. SEKTORTILTAK

Sektortiltakene er sortert etter ansvarlig sektor eller etat. Tiltakene skal planlegges og gjennomføres i handlingsplanperioden 2018 – 2021 og innarbeides i etatenes virksomhetsplan, økonomiplan og årsbudsjetter.

NR	TILTAK	ANSVARLIG ETAT	GJENNOMFØRING
REGIONAL UTVIKLING			
<i>Mål: Regionale utviklingstiltak som fylkeskommunen støtter skal bidra til universell utforming.</i>			
RU 1	Ved tildeling av distriktspolitiske virkemidler til fysisk utforming av bygninger/anlegg og omgivelser/offentlige rom skal det alltid vurderes om det skal stilles krav om universell utforming ved tildeling av tilskudd.	Næring og regional utvikling	2018
RU 2	Det skal gis tilbud om kompetanseheving og veiledning om universell utforming til reiselivsbedrifter og destinasjoner.	Næring og regional utvikling	2018
RU 3	Det skal settes krav til universell utforming og tilgjengelighet ved økonomisk støtte til publikumsrettede tiltak, f.eks. kurs, konferanser, anlegg for allmenn benyttelse mm.	Næring og regional utvikling	2018
RU 4	I eksisterende veiledningsmaterieill til de ulike tilskuddsordningene skal det innarbeides tekst om krav om universell utforming med linker til veiledningsressurser.	Næring og regional utvikling	2018
NR	TILTAK	ANSVARLIG ETAT	GJENNOMFØRING
BYGG OG UTEOMRÅDER			
<i>Mål: Egne og leide bygg, inkludert uteområder, skal være universelt utformet.</i>			
BU 1	Utarbeide rutine på brukermedvirkning for universell utforming ved nye byggeprosjekter.	Økonomiavdelingen	2018
BU 2	Ved leieavtaler skal det spesifikt etterspørres oppfyllelse av krav til universell utforming, behov som skal ivaretas og funksjoner som skal fylles.	Økonomiavdelingen	2018
BU 3	Etablering av en oversikt over universell utforming av fylkeskommunale bygg sammen med behovs- og kostnadsvurderinger. Resultatene fra rapporten brukes i planlagt oppgradering.	Økonomiavdelingen	2018-2021
BU 4	Byggeprosjektets styrende dokumenter skal dokumentere prosessen rundt vurderinger og oppfyllelse av universell utforming i prosjektene og avveininger mellom konkurrerende interesser.	Økonomiavdelingen	2018

NR	TILTAK	ANSVARLIG ETAT	GJENNOMFØRING
BU 5	Formulere tydelige krav til universell utforming i konkurransegrunnlag, der krav som fremgår av regelverk og standarder er uklare.	Økonomiavdelingen	2018
BU 6	Kontrollere at anskaffelsen er i samsvar med konkurransegrunnlagets krav til universell utforming.	Økonomiavdelingen	2018
BU 7	På fylkeskommunens internettsider skal det informeres om eiendomsseksjonens arbeid med universell utforming og byggenes tilgjengelighet for funksjonshemmede.	Økonomiavdelingen	2018
NR	TILTAK	ANSVARLIG ETAT	GJENNOMFØRING
KOMPETANSE EIENDOM			
<i>Mål: Eiendomsseksjonen skal oppnå økt kompetanse om universell utforming.</i>			
KE 1	Prosjektledere skal gjøres kjent med og bli bevisst på likestillings- og diskrimineringsloven og prinsipper for universell utforming. Det skal gjennomføres opplæring i universell utforming.	Økonomiavdelingen	2018-2019
KE 2	Heve kompetansen om universell utforming hos ledere og driftsledere ved fylkeskommunale bygg.	Økonomiavdelingen	2018-2019
NR	TILTAK	ANSVARLIG ETAT	GJENNOMFØRING
INNKJØP			
<i>Mål: Fylkeskommunens anskaffelser skal bidra til universell utforming i nordlandssamfunnet.</i>			
IK 1	De ansatte skal gjøres kjent med og bli bevisst på likestillings- og diskrimineringsloven og prinsippene for universell utforming. Det skal gjennomføres opplæring i universell utforming.	Økonomiavdelingen	2018
IK 2	Universell utforming skal inngå i fylkeskommunens innkjøpspolicy.	Økonomiavdelingen	2018-2019
NR	TILTAK	ANSVARLIG ETAT	GJENNOMFØRING
SKOLEANLEGG			
<i>Mål: Skolene skal ha kompetanse og driftsrutiner for å sikre at skoleanlegg kan brukes av alle</i>			
SA 1	Skoleledere, driftsledere og annet personell skal være kjent med prinsipper og regelverk for universell utforming. Når hovedverneombudet kjører kurs, opplæring og fagsamling skal universell utforming være eget tema.	Utdanningsavdelingen	2018
SA 2	Minimum en årlig vernerunde hvor universell utforming og tilgjengelighet er lagt inn som hovedtema.	Utdanningsavdelingen	2018-2021
SA 3	Fylkestingets vedtak om «Framtidens skoleanlegg i Nordland» skal være førende for samarbeidet mellom utdanningsavdelingen og	Utdanningsavdelingen	2018

NR	TILTAK	ANSVARLIG ETAT	GJENNOMFØRING
	eiendomsseksjonen i arbeidet med universell utforming.		
SA 4	Universell utforming skal jevnlig være tema i eksisterende fora for skoleledere, driftsledere og annet personell.	Utdanningsavdelingen	2018
SA 5	Ved planlegging av nye skolebygg skal lokalt råd for funksjonshemmede være representert i brukergruppen.	Utdanningsavdelingen	2018
SA 6	Skolenes driftsledere skal delta i nettverket «Nordland for alle».	Utdanningsavdelingen	2018
NR	TILTAK	ANSVARLIG ETAT	GJENNOMFØRING
LÆREBEDRIFTER			
<i>Mål: Alle elever som ønsker opplæring i bedrift skal ha mulighet til det innenfor rammen av gjeldende læreplanverk.</i>			
LB 1	Lærebedrifter og opplæringskontor skal sammen med formidlingsansvarlig på gjeldende skole være med å legge til rette for at flere med funksjonshemming skal få mulighet til opplæring i bedrift.	Utdanningsavdelingen	2018
LB 2	Alle registrerte opplæringskontor får tilsendt Handlingsplan for universell utforming med anmodning om å sette fokus på dette i sin kontakt med lærebedriftene.	Utdanningsavdelingen	2018
NR	TILTAK	ANSVARLIG ETAT	GJENNOMFØRING
TEKNISKE HJELPEMIDLER			
<i>Mål: Elevene skal ha de tekniske hjelpemidlene de har krav på jfr. §9a-7 i opplæringsloven.</i>			
TH 1	Rektor skal sørge for innkjøp og opplæring i tekniske hjelpemidler.	Utdanningsavdelingen	2018
TH 2	Der det er hensiktsmessig skal det være samarbeid med f.eks. Hjelpemiddelsentralen og PPT om tekniske hjelpemidler.	Utdanningsavdelingen	2018
NR	TILTAK	ANSVARLIG ETAT	GJENNOMFØRING
SOSIAL INKLUDERING			
<i>Mål: Skolene skal bidra til sosial inkludering av alle elever</i>			
SI 1	Ansatte skal jobbe aktivt for at alle elever inkluderes og har en trygg og god skolehverdag, uavhengig av funksjonsevne.	Utdanningsavdelingen	2018-2021
SI 2	Det skal tas hensyn til elever med funksjonshemming ved timeplan- og romplanlegging i skolen.	Utdanningsavdelingen	2018
SI 3	Skolene skal utpeke en ressursperson med særlig kompetanse på universell utforming.	Utdanningsavdelingen	2018
BRUKERMEDVIRKNING ELEVER			

NR	TILTAK	ANSVARLIG ETAT	GJENNOMFØRING
<i>Mål: Det skal være individuell brukermedvirkning for å oppnå et godt skoletilbud</i>			
BE 1	Funksjonshemmede elever eller deres foresatte skal tas med på råd ved utforming av individuelt tilrettelagt skoletilbud.	Utdanningsavdelingen	2018-2021
BE 2	Funksjonshemmede elever skal tas med på råd ved innkjøp av hjelpemidler som skal brukes av eleven.	Utdanningsavdelingen	2018-2021
NR	TILTAK	ANSVARLIG ETAT	GJENNOMFØRING
INFORMASJON SKOLER			
<i>Mål: All informasjon skal utformes universelt.</i>			
IS 1	All informasjon som skolene publiserer skal være universelt utformet.	Utdanningsavdelingen	2018-2019
IS 2	Skolene skal ha en ressursperson som skal være skolert på universell utforming av informasjon.	Utdanningsavdelingen	2018-2019
NR	TILTAK	ANSVARLIG ETAT	GJENNOMFØRING
<i>*Statens vegvesen er pr i dag Nordland fylkeskommunes vegadministrasjon gjennom ordningen sams vegadministrasjon. Fra og med 01.01.2020 avvikles sams vegadministrasjon og Nordland fylkeskommune skal ha etablert en egen vegadministrasjon som ivaretar fylkesvegoppgavene</i>			
KARTLEGGING INFRASTRUKTUR FYLKESVEG			
<i>Mål: Oppdatert oversikt over status for universell utforming av fylkesvegnettets infrastruktur</i>			
KI 1	Kartlegge universell utforming av knutepunkt og holdeplasser langs fylkesvegene, oppdatere data i Nasjonal vegdatabank og utarbeide kart som viser status.	Statens vegvesen, sams vegadministrasjon*	2018-2019
KI 2	Kartlegge universell utforming av rasteplasser langs fylkesvegene, oppdatere data i Nasjonal vegdatabank og utarbeide kart som viser status.	Statens vegvesen, sams vegadministrasjon	2018-2019
KI 3	Kartlegge universell utforming av ferjekaier og ferjeoppstillingsplasser på fylkesvegnettet, oppdatere data i Nasjonal vegdatabank og utarbeide kart som viser status.	Statens vegvesen, sams vegadministrasjon	2019-2020
KI 4	Kartlegge universell utforming av ferjemateriell som brukes i fylkesvegsamband.	Statens vegvesen, sams vegadministrasjon	2019-2020
NR	TILTAK	ANSVARLIG ETAT	GJENNOMFØRING
OPPGRADERING INFRASTRUKTUR FYLKESVEG			
<i>Mål: Infrastrukturen på fylkesvegnettet skal være universelt utformet</i>			
OI 1	Utarbeide tiltaksplan med prioritering av knutepunkt, holdeplasser, rasteplasser, ferjekaier og ferjeoppstillingsplasser som skal oppgraderes innen universell utforming.	Statens vegvesen, sams vegadministrasjon	2019-2020

NR	TILTAK	ANSVARLIG ETAT	GJENNOMFØRING
OI 2	Innarbeide prioriterte tiltak innen universell utforming på knutepunkt, holdeplasser, rasteplasser, ferjekaier og ferjeoppstillingsplasser i økonomiplanen og gjennomføre oppgraderinger.	Statens vegvesen, sams vegadministrasjon	2019-2021
OI 3	Vintervedlikehold av gang-, sykkelvei og holdeplasser som gir fremkommelighet for alle.	Statens vegvesen, sams vegadministrasjon	2018-2021
NR	TILTAK	ANSVARLIG ETAT	GJENNOMFØRING
FERJEMATERIELL FYLKESVEG			
<i>Mål: Ferjesamband skal kunne benyttes av alle.</i>			
FF 1	Formulere tydelige krav til universell utforming av ferjemateriell i konkurransegrunnlag for utlysning av anbud, der krav som fremgår av regelverk og standarder er uklare.	Statens vegvesen, sams vegadministrasjon	2018-2019
FF 2	Omtale i politiske saksframlegg hvordan universell utforming er ivaretatt i anbudsutlysningene.	Statens vegvesen, sams vegadministrasjon	2018-2021
FF 3	Kontrollere at anskaffelsen er i samsvar med konkurransegrunnlagets krav til universell utforming av ferjemateriellet.	Statens vegvesen, sams vegadministrasjon	2018-2021
NR	TILTAK	ANSVARLIG ETAT	GJENNOMFØRING
REISEINFORMASJON OG BILLETTSYSTEMER			
<i>Mål: Reiseinformasjon og billettsystemer skal kunne brukes av alle</i>			
RB 1	Kvalitetssikre at holdeplassoppslag tilfredsstiller krav til universell utforming av skrift, fargebruk og fonter.	Samferdselsavdelingen	2018-2021
RB 2	Kvalitetssikre at skilting og informasjon fra sanntidssystemet tilfredsstiller krav til universell utforming.	Samferdselsavdelingen	2018-2021
RB 3	Sikre tydelig og klart språk ved innføring av holdeplassoppopp.	Samferdselsavdelingen	2018-2021
RB 4	Lage ny nettside 177nordland.no i tråd med krav til universell utforming.	Samferdselsavdelingen	2018
NR	TILTAK	ANSVARLIG ETAT	GJENNOMFØRING
TRANSPORTMIDLER			
<i>Mål: Fylkeskommunale transportmidler skal kunne benyttes av alle</i>			
TM 1	Benytte standarden NS 11050:2017 som grunnlag ved utforming av kravspesifikasjoner og eventuelle øvrige krav til busser.	Samferdselsavdelingen	2018-2021
TM 2	Sikre universell utforming gjennom krav i konkurransegrunnlag ved anskaffelser av fartøy.	Samferdselsavdelingen	2018-2021

NR	TILTAK	ANSVARLIG ETAT	GJENNOMFØRING
TM 3	Omtale i politiske saksframlegg hvordan universell utforming er ivaretatt i anbudsutlysningene.	Samferdselsavdelingen	2018-2021
TM 4	Stille krav i konkurransegrunnlag om opplæring av terminalpersonell, bussjåfører og mannskap i universell utforming og behovene til passasjerer med nedsatt funksjonsevne.	Samferdselsavdelingen	2018-2021
NR	TILTAK	ANSVARLIG ETAT	GJENNOMFØRING
INFRASTRUKTUR TRANSPORT			
<i>Mål: Transportinfrastrukturen (kaier og terminaler) skal kunne benyttes av alle</i>			
IT 1	Kreve universell utforming ved fornyelse av leieavtaler for terminaler.	Samferdselsavdelingen	2019-2021
IT 2	Ved inngåelse av leieavtaler knyttet til infrastruktur skal vedlikehold sikre barrierefri adgang til alle årstider.	Samferdselsavdelingen	2018-2021
IT 3	Kartlegge nødvendig investeringsbehov for å tilfredsstille krav til universelt utformede kaier.	Samferdselsavdelingen	2019-2021
NR	TILTAK	ANSVARLIG ETAT	GJENNOMFØRING
PLAN OG VEILEDNING			
<i>Mål: Nordland fylkeskommune skal i plan- og veiledningsarbeidet ha fokus på universell utforming.</i>			
PV 1	Ved rullering av arealpolitiske retningslinjer skal Rådet for likestilling av funksjonshemmede involveres i arbeidet.	Kultur-, miljø- og folkehelse	2018
PV 2	Ved skriftlige innspill til kommunale planer skal det henvises til regionale planer og arealpolitiske retningslinjer som legger føringer for universell utforming.	Kultur-, miljø- og folkehelse	2018
PV 3	Det skal gjøres en vurdering av universell utforming i planforslag som fylkeskommunen får til godkjenning. Innsigelse som reaksjonsform skal brukes når planforslag har tilsidesatt krav om universell utforming, jf. Plan- og bygningsloven.	Kultur-, miljø- og folkehelse	2018
PV 4	Krav til universell utforming skal tas inn i det fylkeskommunale veiledningsarbeidet og i avtaler med kommuner og andre organisasjoner.	Kultur-, miljø- og folkehelse	2018-2019
NR	TILTAK	ANSVARLIG ETAT	GJENNOMFØRING
ARRANGEMENT OG ARENAER			
<i>Mål: Alle skal kunne delta på arrangement og møteplasser i fylkeskommunal regi eller der det er gitt fylkeskommunalt tilskudd.</i>			
AA 1	Ledsagerbevis skal aksepteres ved alle fylkeskommunale kultur- og fritidsarrangement,	Kultur-, miljø- og folkehelse	2018

NR	TILTAK	ANSVARLIG ETAT	GJENNOMFØRING
	arrangement som har fått fylkeskommunalt tilskudd og ved offentlige arrangement i bygg som eies eller leies av fylkeskommunen.		
AA 2	Bibliotekene skal som formidlere, arenaer og møteplasser legge til rette for universell utforming av tilbudene. Der universell utforming ikke er tilstrekkelig ivaretatt skal det beskrives tiltak for at alle kan delta.	Kultur-, miljø- og folkehelse	2018-2019
AA 3	Ved bevilgning av støtte til organisasjoner og private/frivillige som formidler kunst til publikum, skal det stilles krav til bruk av universelt utformede arenaer. Der universell utforming ikke er tilstrekkelig ivaretatt skal det beskrives tiltak for at alle kan delta.	Kultur-, miljø- og folkehelse	2018
AA 4	Fylkeskommunen skal gi ekstra tilskudd til kulturarrangører som setter mål om universell utforming etter malene til Norske Konsertarrangørers tiltak «Tilgjengelighet Kultur-Norge».	Kultur-, miljø- og folkehelse	2018
NR	TILTAK	ANSVARLIG ETAT	GJENNOMFØRING
KULTURMINNER			
<i>Mål: Der det ligger til rette for det skal kulturminner og kulturhistoriske bygg kunne besøkes av alle.</i>			
KM 1	Tilrettelegging av kulturminner skal så langt mulig følge kravene til universell utforming.	Kultur-, miljø- og folkehelse	2018-2021
KM 2	Ved høring av byggesaker for offentlige bygg med kulturhistoriske verdier skal Rådet for likestilling av funksjonshemmede få mulighet til gi innspill til høringsuttalelsen.	Kultur-, miljø- og folkehelse	2018
NR	TILTAK	ANSVARLIG ETAT	GJENNOMFØRING
TILSKUDD KULTUR			
<i>Mål: Fylkeskommunale virkemidler og tilskudd skal bidra til universell utforming.</i>			
TK 1	Det skal stilles vilkår om universell utforming ved tildeling av fylkeskommunale virkemidler til stedsutvikling og andre fysiske tiltak.	Kultur-, miljø- og folkehelse	2018
TK 2	Det skal stilles krav om aksept av ledsagerbevis ved tildeling av tilskudd.	Kultur-, miljø- og folkehelse	2018
TK 3	Ved bruk av fylkeskommunale tilskudd til friluftsliv og folkehelse prioriteres tiltak som er universelt utformet.	Kultur-, miljø- og folkehelse	2018
NR	TILTAK	ANSVARLIG ETAT	GJENNOMFØRING
FOLKEHELSE			
<i>Mål: Folkehelsearbeidet skal bidra til universell utforming av anlegg og aktiviteter.</i>			

NR	TILTAK	ANSVARLIG ETAT	GJENNOMFØRING
FH 1	Utjevning av sosiale ulikheter skal være et gjennomgående perspektiv i regional plan for folkehelsearbeid.	Kultur-, miljø- og folkehelse	2018
FH 2	Universell utforming skal være et gjennomgående prinsipp i anleggsutvikling og tilrettelegging for idrett og fysisk aktivitet.	Kultur-, miljø- og folkehelse	2018
NR	TILTAK	ANSVARLIG ETAT	GJENNOMFØRING
DIGITALE LØSNINGER			
<i>Mål: Fylkeskommunens IKT-løsninger og offentlige dokumenter skal være tilgjengelig for alle.</i>			
DL 1	Fylkeskommunens nettsider og nett-TV skal være universelt utformet.	Stabsavdelingen	2018-2019
DL 2	Resepsjonen skal tilby opplæring på hjelpemidler/utstyr som lånes ut.	Stabsavdelingen	2018
DL 3	Kartlegge status for universell utforming av publikumsrettede digitale løsninger, f.eks. betalingssystem, bestillingssystem, utlysninger, digitale skjema, mv. og foreta nødvendig oppgradering.	Stabsavdelingen	2018-2019
DL 4	Maler i Office og WebSak skal utformes slik at de oppfyller kravene til universell utforming og fylkeskommunens grafiske profil.	Stabsavdelingen	2018-2019

9. DEFINISJONER

Universell utforming

Universell utforming er utforming og sammensetning av produkter og omgivelser på en slik måte at de kan brukes av alle mennesker, i så stor utstrekning som mulig og uten behov for tilpasning og spesiell utforming.

Viktige prinsipper som ligger til grunn for universell utforming:

- Like muligheter for bruk
- Fleksibel i bruk
- Enkel og intuitiv i bruk
- Forståelig informasjon
- Toleranse for feil
- Lav fysisk anstrengelse
- Størrelse og plass for tilgang og bruk

Nedsatt funksjonsevne

Nedsatt funksjonsevne vil si tap eller skade på en kroppsdel eller i en kroppsfunksjon. Det kan dreie seg om nedsatt bevegelse, hørsel eller synsfunksjon, nedsatt kognitiv funksjon, eller ulike funksjonsnedsettelse på grunn av for eksempel allergi, hjertesykdommer, lungesykdommer, nevrologiske sykdommer eller psykiske lidelser.

Funksjonshemming

Funksjonshemming er et misforhold mellom individets forutsetninger og miljøets krav til funksjonsevne på områder som er vesentlige for å etablere og vedlikeholde et selvstendig og sosialt liv.

Bevegelseshemmede

Omfatter personer som er avhengig av rullestol, rullator eller andre gå-hjelpemidler. Det omfatter også personer med reumatisme, hjerte-/lungeproblemer, muskelsykdommer eller annet som fører til nedsatt kraft i armer eller ben. I tillegg har mange eldre nedsatt bevegelsesevne som følge av redusert balanse, lengre reaksjonstid eller en generell nedsatt evne til å bevege seg raskt.

Orienteringshemmede

Omfatter personer som av ulike grunner har vanskelig for å oppfatte og/eller forstå omgivelsene, og dermed å orientere seg i det fysiske og sosiale miljø. Dette gjelder blinde og svaksynte, døve og hørselshemmede, og personer med utviklingshemming eller demens.

Miljøhemmede

Omfatter personer med astmatiske, allergiske og overfølsomme lidelser, det vil si lidelser som fører til reaksjoner på forurensing og stoffer i luft og materialer.

10. NYTTIGE NETTSIDER

Direktoratet for byggkvalitet

<http://www.dibk.no/>

Universell utforming, Kompetanseprogrammet

Opplæringsprogram for politikere og ansatte i kommuner og fylkeskommuner om universell utforming.

<http://universell-utformingkurs.dibk.no/>

Likestillings- og diskrimineringsombudet

<http://www.ldo.no/>

Barne- og likestillingsdepartementets side om universell utforming

<https://www.regjeringen.no/no/tema/likestilling-og-inkludering/likestilling-og-inkludering/funksjonsnedsetjingar/universell-utforming/id670423/>

FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/sla/funk/konvensjon_web.pdf

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet

<https://www.bufdir.no/Uu/nytt/>

Standard Norge

<http://www.standard.no/fagomrader/arbeidsmiljo-og-hms/universell-utforming/>

Direktoratet for forvaltning og IKT

<http://www.difi.no/digital-forvaltning/universell-utforming>

Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon (FFO)

<http://www.ffo.no/>

Norges Handikapforbund

<http://www.nhf.no/>

KS Kommunesektorens organisasjon – heftet «Hva ser vi etter?»

Universell utforming – tips ved befaring av publikumsbygg og opparbeidet uteareal

<http://www.ks.no/fagomrader/helse-og-velferd/bolig-og-universell-utforming/kommunenettverk-universell-utforming2/hva-ser-vi-etter/>

Norske Konsertarrangører – «Tilgjengelighet Kultur-Norge»

<https://www.konsertarrangor.no/for-medlemmer/prosjekter/tilgjengelighet-kultur-norge/>

